

vaných písčitých, většinou však těžkých hlinitých až jílovitých, vazkých, solemi slabě až silně nasycených a dusíkem bohatých půdách zraňovaných pastvou dobytka, sešlapáváním a jinými mechanickými zásahy. Nejčastěji v subhalofilních společenstvech svazu *Agropyro-Rumicion crispi* a v halofilních společenstvech svazu *Puccinellion limosae*, řidčeji také v některých rozvolněných fytoocenózách řádu *Molinietalia*, pokud jsou na kontaktu se zasolenými půdami.

Rozšíření v ČSR: Původní jen v termofytiku s těžištěm výskytu v planárním stupni, zvláště v jihomoravských úvalech; v Polabí a v přilehlých územích výskyt sice poměrně ča-

stý, ale nestálý, mnohdy sekundárního charakteru. V kolinním stupni vzácně, v suprakolinním výjimečně (max.: Jičín, ca 270 m). Δ — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 125.

T: 11. Stř. Pol. (okolí Čelákovice, Přerova nad Labem, Lysé nad Labem a Nymburka), 12. Dol. Pojiz. (okolí Mladé Boleslavi; Kosmonosy), 13. Rožď. tab. (okolí Dobrušky; Dymokury; Žehuňský rybník; okolí Chlumce nad Cidlinou), 14. Cidl. pán. (Jičín: Kacákova Lhota jv. od Jičína; Nepolisy), 15. Vých. Pol. (Hradec Králové), 18a. Dyj.-svr. úv. (roztr. místy dosti hojně, na sever po Měnin), 18b. Dolnomor. úv. (Hodonín), 20b. Hustopeč. pah. (Újezd u Brna; zřídlo Šarátice; Hustopeče). — M: 74 b. Opav. pah. (Opava, sekundární výskyt).

Celkové rozšíření: Od sz. Francie do stř. Ruska (těžiště v j. a jv. Evropě a v jv. části stř. Evropy); z. Asie a s. Afrika (Alžír). — Mapy: AFE 1983: 86.

12. *Cerastium* L. — rožec*)

Cerastium LINNAEUS Sp. Pl. 437, 1753.

Lit.: MÖSCHL W. (1936): Über einjährige Arten der Gattung *Cerastium* (Orthodon-Fugacia-Leiopetala). Repert. Spec. Nov. Regni Veg. 41: 153-163. — MÖSCHL W. (1938): Morphologie einjähriger europäischer Arten der Gattung *Cerastium* (Orthodon-Fugacia-Leiopetala). Österr. Bot. Z. 87: 249-272. — GARTNER H. (1939): Zur systematischen Anordnung einiger Arten der Gattung *Cerastium* L. Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Beih. 113: 1-96. — LÖNSING A. (1939): Über einjährige europäische *Cerastium*-Arten aus der Verwandtschaft der Gruppen „Ciliatopetala“ Fenzl und „Cryptodon“ Pax. Repert. Spec. Nov. Regni Veg. 46: 139-165. — DOMIN K. (1943): *Cerastii caespitosi* Gilib. sensu ampl. stirpes majoris et minoris sub uno aspectu ponuntur. Acta Bot. Bohem. 14(1942): 148-160. — MÖSCHL W. (1951): *Cerastia Lusitaniae* archipelagorumque „Açores“ et „Madeira“. Agron. Lusit. 13: 23-66. — SÖLLNER R. (1954): Recherches cytotaxonomiques sur le genre *Cerastium*. Ber. Schweiz. Bot. Ges. 64: 221-354. — NOVÁK F. A. (1960): Fylogeneze hadcových typů. Preslia 32: 1-8. — ČERNOCH F. (1961): *Cerastium tenoreanum* Ser. in DC. na jižní Moravě. Preslia 33: 68. — JALAS J. (1963): Notes on *Cerastium* L. subsect. *Perennia* Fenzl (Caryophyllaceae). Arch. Soc. Zool. Bot. Fenn. Vanamo 18/1: 57-65. — SELL P. D. et WHITEHEAD F. H. (1964): Notes on the annual species of *Cerastium* in Europe. Feddes Repert. 69: 14-24. — SMEJKAL M. (1967): Určovací klíč a přehled československých druhů a poddruhů rodu *Cerastium* L. Zpr. Čs. Bot. Společ. 2: 137-146. — HAEUPLER H. (1968): Ein Schlüssel zum Bestimmen der kleinblütigen Hornkräuter (*Cerastium*). Gött. Florist. Rundbr. 2: 9-13. — LÖNSING A. (1969): Österreichische *Cerastien*. Mitt. Bot. Arb.-Gem. Oberösterreich. Landesmus. Linz 1: 1-6. — WOJTERSKA H. (1969): Studia systematyczne nad morfologią i anatomią nasion i owoców krajowych gatunków z rodzaju *Cerastium* L. Pr. Komis. Biol. Poznań 327: 1-32. — MÖSCHL W. (1973): Über die *Cerastien* Österreichs. Mitt. Naturwiss. Ver. Steiermark 103: 141-169. — ZAJAC A. (1975): The genus *Cerastium* L. in Poland. Section *Fugacia* and *Caespitosa*. Monogr. Bot. 47: 1-100. — SMEJKAL M. (1981): Sekce *Caespitosa* rodu *Cerastium* v Českých zemích. Zpr. Čs. Bot. Společ. 16: 1-7.

Jednoleté až vytrvalé, většinou $\pm$ chlupaté a často také žláznaté byliny s jednoduchou nebo větvenou lodyhou. Listy celokrajné, většinou přisedlé. Listeny bylinné nebo s $\pm$ vyvinutým bělavým blanitým okrajem. Květy v koncových, někdy $\pm$ stažených, klubičkovitých vidlanech, zřídka jednotlivé, (4-)5četné. Kališní lístky volné; korunní lístky bílé, většinou dvouklané, někdy $\pm$ zakřivené nebo chybějí; tyčinek 5-10, řidčeji méně; čnělek 5, episeálních. Plod dlouze a úzce válcovitá nebo úzce vejcovitá, často poněkud zakřivená tobolka, otevírající se 10 krátkými, $\pm$ tupými, na okraji často ohrnutými zuby, s četnými semeny. Semena ledvinovitá, široce elipsoidní, široce vejcovitá nebo $\pm$ zploštěle kulovitá, většinou jemně bradavčitá. — Asi 120 druhů s těžištěm rozšíření v Eurasii (zvl. v mírném pásmu), menší počet druhů v Severní a Jižní Americe, v Africe a na Madagaskaru. — Entomogam. Autogam.

Poznámka: V klíči a v popisech druhů je jako primární květ označován nejdolejší, nejdříve rozkvétající květ, vyrůstající v prodloužení osy lodyhy (v rozsoše hlavních větví vidlanu); listeny, které tento květ a hlavní větve vidlanu podpirají, jsou primární listeny.

1a Vytrvalé byliny vytvářející kromě květonosných lodyh často také přízemní sterilní prýty; rovněž v úžlabí listů květonosných lodyh jsou často sterilní listnaté prýty nebo svazečky listů popř. zřetelné pupeny; největší průměr semen (0,5-)0,6-2,5 mm 2

*) Zpracoval M. Smejkal.

Tab. 26: 1 *Cerastium arvense*. — 2 *C. alsinifolium*. — 3 *Dichodon viscidum*, 3a - mladý plod, 3b - zralý plod.

- b Jednoleté, většinou efemérní jarní byliny vytvářející jen květonosné lodyhy: v úžlabí jejich listů nejsou sterilní listnaté prýty ani svazečky listů ani zřetelné pupeny; největší průměr semen nanejvýš 0,6(-0,7) mm 9
- 2a Rostliny hustě pokryté dlouhými, kadeřavě zprohýbanými a vzájemně propletenými chlupy, proto nápadně bíle nebo šedobíle a měkce plstnaté; prašníky 1,3-1,6 mm dl.; semena 1,3-2,5 mm v průměru. Druhy cizího původu, u nás jen pěstované, popř. zplanělé 3
- b Rostliny ± lysé, pýřité nebo chlupaté, ale chlupy kadeřavě nezprohýbané a nepropletené, proto rostliny nejsou nápadně bíle nebo šedobíle a měkce plstnaté; prašníky 0,4-1,2 mm dl.; semena nanejvýš 1,2(-1,3) mm v průměru. Domácí druhy 4
- 3a Kališní lístky (7,0-)7,5-9,0(-10,0) mm dl.; lodyžní listy 20-60 mm dl., 3-8(-9) mm šir.; tobolka tlustostěnná, její zuby přímé, s plochým (vně neohrnutým) okrajem; semena (1,7-) 1,9-2,3(-2,5) mm v průměru 1. *C. biebersteinii*
- b Kališní lístky (4,5-)5,0-6,5(-7,0) mm dl.; lodyžní listy 10-30 mm dl., 2-5 mm šir.; tobolka tenkostěnná, její zuby mírně rozestálé, s vně ohrnutým okrajem; semena 1,3-1,8(-2,0) mm v průměru 2. *C. tomentosum*
- 4a Korunní lístky ± zděli nebo o málo - nanejvýš o $\frac{1}{3}$ - delší než kališní; prašníky 0,4-0,7 mm dl. 5
- b Korunní lístky 1,5-2,5 × delší než kališní; prašníky (0,6-)0,7-1,2 mm dl. 7
- 5a Kališní lístky (3-)4-6 mm dl.; tobolka nanejvýš 11(-12) mm dl.; největší průměr semen 0,5-0,8 mm 7. *C. holosteoides*
- b Kališní lístky (5-)6-9 mm dl.; tobolka (11-)12-18 mm dl.; největší průměr semen 0,8-1,2 mm 6
- 6a Rostliny (5-)10-15(-25)květé, v květenství vždy žláznaté; lodyžní listy (25-)30-50(-60) mm dl., (8-)12-25 mm šir., tenké a za sucha ± průsvitné; nejdelší nežláznaté chlupy na rostlinách nanejvýš 1,5 mm dl. 6. *C. lucorum*
- b Rostliny (2-)3-7(-10)květé, i v květenství nežláznaté; lodyžní listy 10-25(-30) mm dl., 5-13 mm šir., poměrně tlusté a za sucha ± neprůsvitné; nejdelší chlupy na rostlinách 2,0-2,5(-3,0) mm dl. 8. *C. fontanum*
- 7a Lodyžní listy (20-)30-50(-60) mm dl., 7-13(-15) mm šir., dolní - podobně jako listy sterilních přízemních prýtů - zúžené ve zřetelný řapík; lodyha (20-)30-70 cm vys. Vlhké humózní lesy, olšiny, stinné pobřežní křoviny; výskyt v ČSR pochybný 5. *C. sylvaticum*
- b Lodyžní listy nanejvýš 30(-35) mm dl., nanejvýš 6(-8) mm šir., všechny - včetně listů přízemních sterilních prýtů - přisedlé; lodyha 5-35(-40) cm vys. Většinou ± otevřená, suchá a výslunná stanoviště 8
- 8a Kališní lístky 5-8 mm dl.; lodyžní listy (4-)5-12 × delší než široké; prašníky 0,8-1,2 mm dl.; všechny listy se zřetelnou bělavou blanitou špičkou; rostliny většinou šedavě zelené, téměř vždy se svazečky listů nebo se sterilními listnatými větvkami v paždí listů květonosných lodyh 3. *C. arvense*
- b Kališní lístky 3-4(-5) mm dl.; lodyžní listy nanejvýš 3(-3,5) × delší než široké; prašníky 0,6-0,8 mm dl.; dolní listy celé bylinné (zelené) nebo jen s velmi krátkou bělavou blanitou špičkou; rostliny ± světle zelené, svazečky listů nebo sterilní listnaté větévky v paždí listů květonosných lodyh často chybějí 4. *C. alsinifolium*
- 9a Nežláznaté chlupy na kalichu daleko přečnívají vrcholy kališních lístků; všechny listy celé bylinné (zelené), bez bělavé blanité špičky a okraje, na celé ploše dlouze chlupaté; korunní lístky na bázi brvité 10
- b Nežláznaté chlupy na kalichu nepřečnívají vrcholy kališních lístků; všechny nebo alespoň horní listy s bělavou blanitou lysou nebo brvitou špičkou a s blanitým lysým nebo brvitým okrajem, jen na bylinné (zelené) části chlupaté; korunní lístky na bázi lysé 12
- 10a Stopky odkvetlých květů (včetně primárního) kratší nebo sotva zděli kalicha; rostliny žlutavě nebo bledosivě zelené; květy i po prodloužení větví vidlanů na jejich konci klubkovitě shloučené; nitky tyčinek lysé 11. *C. glomeratum*
- b Stopky odkvetlých květů 2-3 × (u primárního až 5 ×) delší než kalich; rostliny šedo-zelené; květy (s výjimkou velmi mladých rostlin) v řídkých vidlanech; nitky tyčinek brvité 11
- 11a Květní stopky, větve květenství a alespoň nejhořejší lodyžní článek s ± rovnovážně nebo jen

mírně vzhůru odstálými žláznatými a nežláznatými chlupy, řidčeji všechny chlupy nežláznaté

10. *C. brachypetalum*

- b Květní stopky, větve květenství a alespoň nejhořejší lodyžní článek s přitisklými nebo jen velmi málo poodstálými, strmě vzhůru směřujícími nežláznatými chlupy, žláznaté chlupy vždy chybějí **9. *C. tenoreanum***

- 12a Nejdolejší (primární) listeny s nápadnou bělavou blanitou, nepravidelně zubatou až $\pm$ dřipenou špičkou, která zabírá $\frac{1}{3}$ (- $\frac{2}{3}$) jejich délky, nejhořejší listeny téměř celé blanité; semena žlutavě hnědá; tobolka 4,5-6,5 mm dl. **12. *C. semidecandrum***

- b Nejdolejší (primární) listeny bez bělavé blanité špičky nebo s $\pm$ celokrajnou blanitou špičkou, která zabírá nanejvýš $\frac{1}{5}$ jejich délky, nejhořejší listeny nejsou nikdy téměř celé blanité; semena kaštanově hnědá; tobolka 6-8 mm dl. 13

- 13a Primární listeny po obou stranách chlupaté, bez bělavé blanité špičky (celé bylinné); korunní lístky $3 \times$ delší než široké; tyčinek 5; rostliny většinou tmavě zelené, při bázi často $\pm$ načervenalé **15. *C. pumilum***

- b Primární listeny jen na rubu chlupaté, na lici lysé a hladké, s bělavou blanitou špičkou zabírající až $\frac{1}{5}$ jejich délky (někdy je tato špička téměř nezřetelná); korunní lístky $2,0-2,5 \times$ delší než široké, tyčinek (5)-6-10; rostliny obvykle žlutavě zelené 14

- 14a Korunní lístky zdéli nebo o něco kratší než kališní, $2,5 \times$ delší než široké; tyčinek (5)-6-10, prašníky 0,2-0,5 mm dl.; čnělka 0,8-1,0 mm dl. **14. *C. glutinosum***

- b Korunní lístky $1,3-2,0 \times$ delší než kališní, $2 \times$ delší než široké; tyčinek vždy 10, prašníky 0,4-1,0 mm dl.; čnělka 1,0-1,8 mm dl. **13. *C. litigiosum***

1. *Cerastium biebersteinii* DC. — rožec Biebersteinův

Cerastium biebersteinii De CANDOLLE Mém. Soc. Phys. Hist. Natur. Genève 1: 436, 1821.

Vytrvalé, $\pm$ hustě bíle nebo šedobíle plstnaté, trsnaté byliny, tvořící obvykle rozlehlé polštáře. Lodyha 10-30(-35) cm vys. Listy čárkovitě kopinaté až kopinaté, 20-60 mm dl., 3-8(-9) mm šir., na okraji ploché nebo jen mírně podvinuté. Vidlany prodloužené, 3-15květé; květní stopky přímé, $2-2,5 \times$ delší než kalich. Listeny s širokým bělavým blanitým lemlem. Kališní lístky (7,0-)7,5-9,0(-10,0) mm dl., s širokým bělavým blanitým lemlem; korunní lístky $2-2,3 \times$ delší než kališní. Tobolky (11-)12-14(-15) mm dl., tlustostěnné, jejich zuby přímé, s plochými okraji. Semena (1,7-)1,9-2,3(-2,5) mm v průměru, ledvinovitá, bradavčitá. V-VI(-VII). Chf.

$2n = 72$ (extra fines)

Často pěstován jako okrasná trvalka a zvláště jako skalnička v zahradách, parcích a na hřbitovech a nezřídka zplaňuje. Původem z Krymu, pro ozdobu pěstován ve všech evropských zemích.

2. *Cerastium tomentosum* L. — rožec plstnatý

Cerastium tomentosum LINNAEUS Sp. Pl. 440, 1753. — Syn.: *Cerastium biebersteinii* hort. p.p. non DC.

Vytrvalé, $\pm$ hustě bíle nebo šedobíle plstnaté byliny, tvořící většinou rozlehlé polštáře. Lodyha 10-30(-35) cm vys. Listy čárkovitě kopinaté, 10-30 mm dl., 2-5 mm šir., na okraji mírně

podvinuté. Vidlany prodloužené, 7-15květé; květní stopky přímé, $2,0-3,0$ (-3,5) $\times$ delší než kalich. Listeny s širokým bělavým blanitým okrajem. Kališní lístky (4,5-)5,0-6,5(-7,0) mm dl., s širokým bělavým blanitým lemlem; korunní lístky $2,0-2,3 \times$ delší než kališní. Tobolky (8-)9-12(-13) mm dl., tenkostěnné, jejich zuby mírně rozestálé, s vně ohrnutými okraji. Semena 1,3-1,8(-2,0) mm v průměru, ledvinovitá, bradavčitá. V-VI(-VII). Chf.

$2n = \text{ca } 108$ (extra fines)

Často pěstován jako okrasná zahradní, popř. parková a hřbitovní trvalka (skalnička); občas také zplaňuje. Pochází ze stř. a j. části Apenin a ze Sicílie a u nás je někdy zaměňován s habituálně velmi podobným předcházejícím druhem.

3. *Cerastium arvense* L. — rožec rolní Tab. 26/1

Cerastium arvense LINNAEUS Sp. Pl. 438, 1753. — Syn.: *Leucodonium arvense* (L.) OPIZ Sezn. Rostl. Květ. Čes. 59, 1852, nom. inval.

Exsikáty: DOMIN et KRAJINA Fl. Čechoslov. Exs., no 263. — Fl. Exs. Herb. Inst. Bot. Univ. Carol., no 7. — Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 17 et 311. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1041. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 252. — Extra fines: Fl. Hung. Exs., no 146. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 3242.

Vytrvalé, řídce trsnaté až řídce polštářovité byliny s tenkým, větveným, lámavým oddenkem, se sterilními a květonosnými prýty. Květonosné lodyhy z poléhavé báze vystoupavé nebo přímé, 5-30(-40) cm vys., v různé míře odstá-

le měkce, šedavě pýřité (dole někdy $\pm$ kysé), v horní části často také roztroušeně až hustě žláznaté; v úžlabí listů téměř vždy se sterilními listnatými větévkami nebo svazečky listů, nejhořejší lodyžní články podstatně delší než ostatní. Lodyžní listy čárkovité nebo čárkovitě kopinaté, 10-30(-35) mm dl., 1,5-3,5(-4,5) mm šir., (4-)5-12 $\times$ delší než široké, oboustranně krátce šedavě pýřité a nezřídka též $\pm$ žláznaté, řidčeji $\pm$ lysé a jen na okraji brvitě. Vidlany 5-15 květů; listeny vejčitě kopinaté až vejčité, pýřité a často také žláznaté, všechny na okraji s širokým bělavým blanitým lemlem; květní stopky 2-4(-6) $\times$ delší než kalich. Květy nálevkovité, 12-20 mm v průměru; kališní listy vejčitě kopinaté, tupé, 5-7(-8) mm dl., pýřité a většinou i žláznaté, široce blanitě lemované; korunní listy 1,5-2,5 $\times$ delší než kališní (jen zřídka kratší), dvouklané; prašníky 0,8-1,2 mm dl. Tobolky 1,5-2,0 $\times$ delší než kalich. Semena 0,8-1,2 mm v průměru, hnědá, s vyniklými špičatými, zčásti žebrovitými bradavkami. VI-VIII(-IX). Chf.

2n = 72 (ČSR: 4a. Loun. střed.)

Variabilita: Velmi proměnlivý druh rostoucí v ČSR jen v typové subsp. *arvense* (syn.: *C. arvense* subsp. *communis* GAUDIN; *C. a.* subsp. *arvum* SCHUR). Mimo naše území - zejména ve vyšších pohořích stř. a j. Evropy - je rozlišováno 5-7 dalších poddruhů, jejichž detailnější rozšíření i taxonomická stránka je dosud nedostatečně známa. Některé z nich bývají hodnoceny jako samostatné druhy; to se týká také *C. tatrae* BORBÁS [syn.: *C. arvense* subsp. *glandulosum* (KIT.) SOÓ; *C. lerchenfeldianum* SCHUR sensu auct. fl. carpat.], které je endemitem nejvyšších karpatských pohoří ČSSR. Údaj o jeho výskytu ve Velké Kotlině v Hrubém Jeseníku (JERIOVÁ 1970, cit. sec. JENÍK, BUREŠ et BUREŠOVÁ Preslia 55: 37, 1983) je mylný. - Rostliny typového poddruhu jsou proměnlivé především ve tvaru listů a v charakteru a intenzitě odění, ale většina odchylek popsanych staršími autory je taxonomicky bezvýznamná. Nápadně úzkolisté rostliny bývaly dříve řazeny k var. *angustifolium* FENZL, širokolisté k var. *latifolium* FENZL. Jako var. *glabrescens* G. F. W. MEYER nebo f. *glabrum* ČELAK. byly označovány rostliny s $\pm$ olysálo lodyhou a listy. - Roztroušeně se v ČSR vyskytují rostliny, které se víceméně blíží var. *adenophorum* HAYEK (lodyha krátce pýřitá a hustě žláznatá, rovněž listy po obou stranách hustě žláznaté); častější je však v ČSR morfotyp, který odpovídá var. *hirsutum* NEILR. (listy jen na okraji žláznaté popř. nežláznaté, podobně jako lodyha hustě pýřité). - Jistý stupeň ekogeografické vyhraněnosti má psamofilní var. *arenicolum* PODP. ($\pm$ šedavě zelená, s tuhou, nahoře hustě pýřitou a žláznatou, dole hustě a měkce chlupatou až téměř vlnatou lodyhou a s tuhými čárkovitými, hustě šedopýřitými a řidce žláznatými listy); roste místy na suchých písčitých půdách v dolním Podyji a dolním Pomoraví. Přes svou určitou znakovou svéráznost je však spojena plynulými přechody s typem. - Nápadně malokvěté rostliny (s korunními listy $\pm$ zděli kališních nebo jen o málo delšími), označované ze starší literatury jako f. *bra-*

chypetalum ČELAK., jsou jedinci s funkčně samičími květy (se silně redukovaným andreceem). Podobný jev se někdy vyskytuje i u některých jiných velkokvětých druhů rodu *Cerastium*.

Ekologie a cenologie: Suché meze, strání, pastviny, travnaté polní úvozy, travnaté okraje polí a cest, příkopy komunikací, travnaté lesní okraje a světliny, železniční násypy, zvětřalé zdi, poloruderální sušší trávníky apod. Většinou na nevýživných nebo málo výživných sušších písčitých nebo hlinitých, vzácněji šterkovitých či kamenitých půdách. Ve společenstvech třídy *Sedo-Scleranthetea* a zvláště svazu *Plantagini-Festucion ovinae* (diagnostický druh) a svazu *Hyperico perforati-Scleranthion perennis*, dále v některých společenstvech tříd *Festuco-Brometea*, *Koelerio-Coryneporetea*, *Nardo-Callunetea* (zvl. svazu *Violion caninae*) a *Trifolio-Geranietea*, řidčeji i *Agropyretea repentis*.

Rozšíření v ČSR: V celém území od nížiny do submontánního stupně dosti hojně až hojně, s těžištěm výskytu v kolinním až submontánním stupni; ve výše položených vegetačních stupních chybí nebo je tam vzácně zastupován z nižších poloh (max.: Praděd v Hrubém Jeseníku, ca 1460 m). — Mapy: SLÁVÍK FKS 1986: 125.

Celkové rozšíření: Evropa (s výjimkou s. části Skandinávie a jz. části Pyrenejského poloostrova), na jiho-východě do s. části Balkánského poloostrova a j. Ruska; sz. Afrika, mírné pásmo Asie, Severní a Střední Amerika. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 145; HULTÉN CP 1971: 225; AFE 1983: 93.

4. *Cerastium alsinifolium* TAUSCH — rožec kuřičkolistý Tab. 26/2

Cerastium alsinifolium TAUSCH Syll. Pl. Nov. Ratisb. 2: 243, 1828. — Syn.: *Cerastium serpyllifolium* TAUSCH in OTT Catal. Fl. Böhm. 10, 1851 non WILLD nec BIEB. — *C. tauschianum* WOLFNER Lotos 4: 152, 1854. — *C. kablíkianum* WOLFNER J. C. 153. — *C. arvense* L. var. *subherbaceum* ČELAK. et var. *glabrescens* ČELAK. (non NEILR.) Prodr. Fl. Böhm. 3: 498, 1875. — *C. arvense* subsp. *alsinifolium* (TAUSCH) DOSTÁL Květ. ČSR 2: 380, 1948.

Exsikáty: DOMIN et KRAJINA Fl. Čechoslov. Exs., no 46. — Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 711. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 525. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 253.

Vytrvalé, trsnaté nebo $\pm$ polštářovité byliny s poléhavými, kořenujícími, v kruhu rozloženými, v horní části vystoupavými nebo přímými květonosnými lodyhami a různé četnými (někdy skoro chybějícími) přízemními sterilními prýty. Květonosné lodyhy 5-25(-35) cm dl., podobně jako přízemní výběžky $\pm$ pýřité chlupaté nebo - zvláště dole - $\pm$ olysálé, uprostřed

a nahoře většinou také žláznaté; sterilní listnaté větévky a listové svazečky v úžlabí listů většinou chybějí. Lodyžní listy vejčité, vejčité kopinaté nebo podlouhle kopinaté, 5-15 mm dl., (1-)2-6(-8) mm šir., nanejvýš 3,0(-3,5) × delší než široké (na sterilních úžlabních větévkách užší), světle zelené, lysé nebo častěji řídce pýřité chlupaté (popř. jen na okraji brvitě) a někdy také žláznaté. Vidlany řídke (3-)5-12(-15) květe; listeny vejčité kopinaté až vejčité, pýřité a většinou i žláznaté, dolní celé bylinné nebo jen s kratičkou blanitou špičkou, horní vždy blanitě lemované. Kališní listky vejčité nebo vejčité kopinaté, tupé, 3-4(-5) mm dl., široce blanitě lemované, téměř vždy žláznaté; korunní listky 2-2,5 × delší než kališní; prašníky 0,6-0,8 mm dl. Tobolky 2-2,5 × delší než kalich. Semena 0,7-1,1(-1,3) mm v průměru, hnědá, s vyniklými špičatými bradavkami. VI-VIII. Chf.

2n = 72 (ČSR: 28c. Mnich. had.)

Variabilita: Velmi proměnlivý druh, a to jak v charakteru vzrůstu, ve tvaru listů a v intenzitě odění, tak i ve vytváření (prezenci či absenci) sterilních úžlabních listnatých prýtů. Protože se v území jeho rozšíření s největší pravděpodobností vyskytují také kříženci *C. alsinifolium* × *arvense* (subsp. *arvense*), není vyloučené, že část pozoruhodně velké variability, která se až dosud všeobecně připisuje druhu *C. alsinifolium*, spadá možná ve skutečnosti na vrub produktů této hybridizace. Taxonomicky bezcenné jsou odchylky popsané na základě charakteru odění (var. *glandulosum* GARTNER — lodyha ve střední a horní části i s listy žláznatě chlupatá, var. *eglandulosum* GARTNER — lodyha i listy nežláznaté).

Ekologie a cenologie: Suché travnaté, kamenité a skalnaté stráně, vřesoviny, krátkostébelné louky, skalní terásky a štěrby, světlé bory; ojediněle na okrajích svahových lučních prameništ. Výhradně na mělkých a většinou poměrně suchých hadcových půdách a na hadcových skalách. Nejčastěji ve společenstvech svazů *Violion caninae*, *Genistion* a *Asplenion serpentini*. MÜLLER-STOLL a TOMAN (Feddes Rept. 94: 97-119, 1984) zaznamenávají poměrně velké zastoupení *C. alsinifolium* ve společenstvu, které označují jako subasociaci *Ruboidaei-Poetum nemoralis cerastietosum alsinifoliae* MÜLLER-STOLL et TOMAN 1984, řazeném autory do třídy *Sedo-Scleranthetea*.

Rozšíření v ČSR, celkové rozšíření: Endemit flóry ČSR. Jen na asi 15 km² velkém hadcovém území v prostoru obcí Prameny, Louka, Mnichov a Sítiny s. od Mariánských Lázní (28c. Mnich. had.), ca 750-880 m. ▲ — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 126.

Údaj o výskytu *C. alsinifolium* na hadcích u Rojetína z. od Tišnova (SUZA, Příroda 20: 150, 1927) je mylný. Vznikl

záměnou tohoto druhu s *C. holosteoides* FRIES (viz SUZA, Sborn. Klubu Přirod. Brno 12: 63, 1930).

5. *Cerastium sylvaticum* W. et K. — rožec lesní

Cerastium sylvaticum WALDSTEIN et KITABEL Descr. Ic. Pl. Rar. Hung. 1: 100, 1802.

Exsikáty: Extra fines: DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 264. — MAGNIER Fl. Select. Exs., no 1383 et 1383 bis. — Fl. Českoslov. Exs., no 120. — Pl. Polon. Exs., no 204. — SCHULTZ Herb. Norm., no 449.

Dvouleté až vytrvalé byliny s dlouhými přízemními sterilními listnatými výběžky. Květonosné lodyhy z poléhavé nebo vystoupavé báze přímé, 15-70 cm vys., dole téměř lysé, nahoře krátce pýřité a žláznaté. Lodyžní listy (20-)30-50 (-60) mm dl., 7-13(-15) mm šir., dolní obkopinaté (nejdolejší skoro kopisťovité), podobně jako listy nekvetoucích výběžků ± zřetelně řapíkaté, horní vejčité, vejčité až podlouhle kopinaté, přisedlé, roztroušeně pýřité chlupaté, na okraji brvitě. Vidlany řídke, většinou mnohokvěté; primární listeny poměrně velké (podobné horním lodyžním listům), celé bylinné, horní mnohem menší, blanitě lemované; květní stopky hustě a krátce odstále chlupaté a žláznaté. Kališní listky 3-6(-7) mm dl., blanitě lemované; korunní listky lysé nebo jen na bázi brvitě, 1,4-2,0 × delší než kališní. Tobolky 7-10(-12) mm dl. Semena 0,9-1,3 mm v průměru, hnědá, hustě bradavčitá. VI-VIII. Chf.

2n = 36 (extra fines)

Druh vlhkých humózních listnatých lesů, lesních mokřin a prameništ a stinných pobřežních křovin. Jeho výskyt v ČSR je velmi pochybný; v literatuře (GARTNER 1939) je uváděn od Teplic nad Bečvou, ale tento údaj, založený na více než sto let starém Schlosserově dokladu, je téměř jistě mylný: buď šlo o záměnu s habituálně velmi podobným *C. lucorum* SCHUR, který je znám z blízkého okolí této lokality (od Paršovic u Hranic) nebo o Schlosserovu nesprávnou lokalizaci popř. o vědomé podvržení lokality. V ČSSR roste *C. sylvaticum* na v. Slovensku (východně od Prešova) a snad i u Malacek v Záhorské nížině; údaje o jeho výskytu v jiných oblastech Slovenska jsou s největší pravděpodobností mylné. Těžiště celkového rozšíření druhu tvoří jv. a v. část stř. Evropy a s. část Balkánského poloostrova; rozšíření v ostatních částech areálu je značně nesouvislé, na jihu zasahuje do stř. Itálie, Albánie a Řecka, na východě do jz. Ukrajiny, na severu do oblastí při ústí Visly a Němanu. — Mapy: GARTNER 1939: 2; AFE 1983: 103.

6. *Cerastium lucorum* SCHUR — rožec hajní

Tab. 28/1

Cerastium lucorum SCHUR Verh. Naturforsch. Ver. Brünn 15: 150, 1877, emend. MÖSCHL Mitt. Naturwiss. Ver. Steiermark 103: 157, 1973. — Syn.: *Cerastium macrocarpum* SCHUR Verh. u. Mitt. Siebenbürg. Ver. Naturwiss. Hermannstadt 2: 177, 1851 (nom. nud.), l. c. 10: 131, 1859 (descr.), non auct. nonnull. al., e. g. LEDEB. 1831. BERNH. ex LEDEB. 1832, STEVEN ex GREN. 1841. — *C. triviale* LINK var. *nemorale* UECHTR. Oesterr. Bot. Z. 18: 73, 1868. — *C. caespitosum* GILIB. subsp. *glandulosum* (WIRTGEN) PODP. Spisy Přírod. Fak. Masaryk. Univ. Brno no 12: 23, 1922. — *C. macrocarpum* subsp. *lucorum* (SCHUR) GARTNER Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Beih. 113: 45, 1939. — *C. caespitosum* subsp. *lucorum* (SCHUR) DOMIN Acta Bot. Bohem. 14(1942): 156, 1943. — *C. vulgatum* L. subsp. *macrocarpum* (SCHUR) DOSTÁL Květ. ČSR 2: 383, 1948. — *C. longirostre* WICHURA subsp. *nemorale* (UECHTR.) O. SCHWARZ Mitt. Thüring. Bot. Ges. 1: 98, 1949. — *C. vulgatum* subsp. *lucorum* (SCHUR) SOÓ in SOÓ et JÁVORKA Magy. Növ. Kéz. 2: 761, 1951. — *C. vulgare* HARTM. subsp. *macrocarpum* (SCHUR) DOSTÁL Klíč Květ. ČSR 249, 1954. — *C. fontanum* BAUMG. subsp. *macrocarpum* (SCHUR) JALAS Arch. Soc. Zool. Bot. Fenn. Vanamo 18/1: 62, 1963. — *C. sylvaticum* auct. (e. g. OPIZ Sezn. Rostl. Květ. Čes. 28, 1852) non W. et K.

Dvouleté až vytrvalé, řidce trsnaté, štíhlé byliny s poměrně krátkými přizemními sterilními prýty. Květonosné lodyhy (18-)30-50(-60) cm vys., z poléhavé báze přímé, pýřitě chlupaté, v květenství vždy žláznaté; větévky v úžlabí listů buď vyvinuté (a někdy květonosné), nebo chybějí. Lodyžní listy podlouhle vejčité až podlouhle kopinaté, velké, (25-)30-50(-60) mm dl., (8-)12-25 mm šir., měkké, za sucha ± průsvitné, pýřité, svěže zelené; listy nekvetoucích prýtů menší a užší. Vidlany řídké, mnohokvěté; primární listeny tvarem a velikostí podobné horním lodyžním listům, celé bylinné, horní listeny značně menší, rovněž bylinné, nejhořejší s úzkým blanitým lemlem, všechny na rubu žláznaté. Kališní lístky vejčité kopinaté, (5-)6-9 mm dl., blanité lemované, vně pýřité a žláznaté; korunní lístky ± zděli nebo o málo delší než kališní, na bázi s ojedinelými, až 0,4 mm dl. brvami. Zralé tobolky (11-)12-17(-18) mm dl., ± rovné, na plodních stopkách většinou ± sehnutých. Semena 0,8-1,2 mm v průměru, hnědá, bradavky na jejich hranách ploché, nižší než široké. V-VII(-VIII). Chf.

2n = 144 (ČSR: 32. Křivokl.)

Ekologie a cenologie: Lužní lesy, stinné křoviny, vlhké a stinné lemy listnatých lesů, stinné travnaté okraje lesních cest, travnaté strouhy při okraji listnatých - zvláště lužních -

lesů, řidčeji mechaté stinné skály; většinou ve ± hustě zapojené vegetaci. Nejčastěji ve společenstvech svazu *Alno-Ulmion*, řidčeji v některých společenstvech třídy *Galio-Urticetea*.

Rozšíření v ČSR: Roztroušeně v teplejších územích s těžištěm výskytu v planárním až suprakolinním stupni, v submontánním vzácně (max.: Hřebečov z. od Moravské Třebové, ca 580 m). Rozšíření zatím málo známé, protože druh byl přehlížen a nedostatečně odlišován od příbuzného a habituálně dosti podobného *C. holosteoides* FRIES. — Mapy: SLÁVIK FKS 1986: 126.

T: zatím známý z fyt. o. 4. Terež. kotl., 6. Džbán, 7. Středočes. tab., 8. Čes. kras. 9. Dol. Povlt., 10. Praž. ploš., 11. Stř. Pol., 12. Dol. Pojiz., 13. Rožď. pah., 15. Vých. Pol., 16. Znoj.-brn. pah., 18. Jihomor. úv., 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah., 21. Haná. — M: 32. Křivokl., 41. Stř. Povlt. (s. část), 60. Orl. opuky (les Včelný u Rychnova nad Kněžnou), 61. Dol. Poorl. (Týniště nad Orlicí; Čestice), 63. Českomor. mezih. (Peliny u Chocně; Hřebečov z. od Moravské Třebové), 68. Mor. podh. Vysoč. (roztr.), 70. Mor. kras (roztr.), 71. Drah. vrch. (Ferdinandsko u Rychtářova; Habrovaň), 72. Zábř.-unič. úv. (Dubicko), 76. Mor. brána (Dřevohostice; Paršovice jz. od Hranic), 78. B. Karp. les. (Vlářský průsmyk), 79. Gottw. vrchy (Smolína), 80. Stř. Pobeč. (okolí Vsetína), 82. Javorn. (vrch Matka sz. od Brumova-Bylnice), 84. Podbesk. pah. (Frýdek-Místek).

Celkové rozšíření: Střední Evropa, s. část Balkánského poloostrova (areál málo známý). — Mapy: GARTNER 1939: 4; AFE 1983: 105.

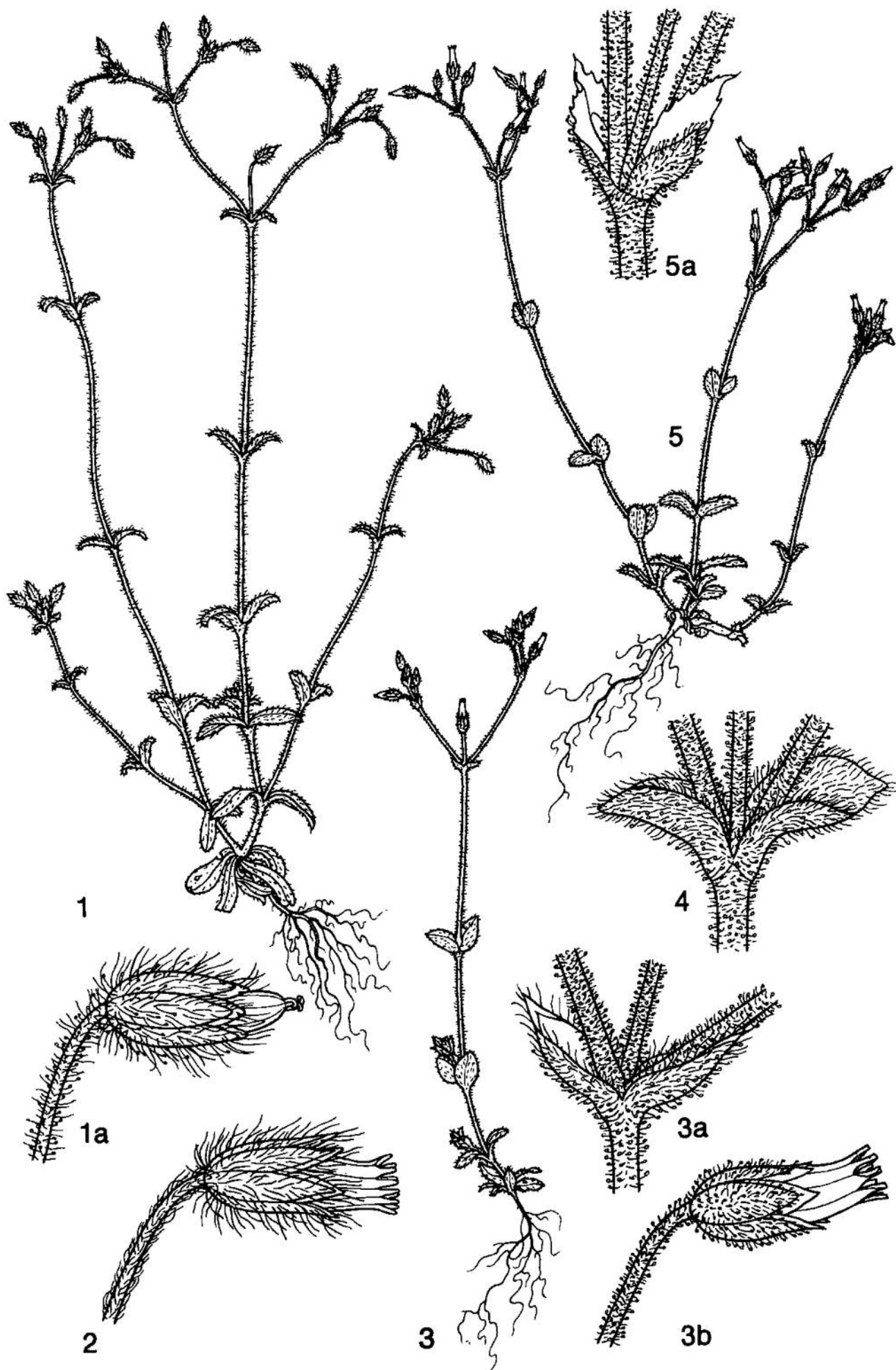
7. *Cerastium holosteoides* FRIES — rožec obecný

Cerastium holosteoides FRIES Novit. Fl. Suec. 4: 52, 1817 ampl. HYLAND. Uppsala Univ. Årsskr. 1945/7: 151, 1945. — Syn.: *Cerastium vulgatum* L. Sp. Pl., ed. 2, 1: 627, 1762 et auct. poster. non L. 1755. — *C. caespitosum* GILIB. Fl. Lith. 5: 159, 1781 nom. inval. — *C. vulgare* HARTM. Handb. Skand. Fl. 182, 1820.

Celkové rozšíření: Původně Eurasie, dnes v důsledku zavlečení rozšířený téměř po celém světě. — Mapy: GARTNER 1939: 6.

Na základě dosud nedostatečných znalostí o celkové variabilitě je druh členěn ve tři poddruhy, jejichž detailnější rozšíření není zatím uspokojivě známé. Na území ČSR je zastoupen jen poddruhem subsp. *triviale* (LINK) MÖSCHL. Typová subsp. *holosteoides* [syn.: *C. holosteoides* subsp. *glabrescens* (G. W. F. MEYER) MÖSCHL; *C. vulgatum* subsp. *glabrescens* (G. F. W. MEYER) JANCHEN; *C. fontanum* BAUMG. subsp. *triviale* sensu JALAS p.p.], která je s jistotou známa jen z j. Švédska, Pobaltí a z Alp, se vyznačuje listy na lici lysými a jen na okraji a často i na rubu chlupatými, nanejvýš nejho-

Tab. 27: 1 *Cerastium brachypetalum*, 1a - mladý plod. — 2 *C. tenoreanum*, zralý plod. — 3 *C. glutinosum*, 3a - primární listeny, 3b - zralý plod. — 4 *C. pumilum*, primární listeny. — 5 *C. semidecandrum*, 5a - primární listeny.

řejší lodyžní článek je kolem dokola chlupatý, ostatní články mají jen podélnou řadu chlupů, vrcholové buňky všech nežláznatých chlupů jsou zašpičatělé. Třetí poddruh, subsp. *pseudoholosteoides* MÖSCHL, uváděný z Pobaltí, j. Švédska, Dánska a Holandska, má lodyhy a listy lysé nebo pokryté nežláznatými chlupy, jejichž vrcholové buňky jsou tupé, kupovitě zaoblené.

(a) subsp. *triviale* (LINK) MÖSCHL. — rožec obecný luční Tab. 28/4

Cerastium holosteoides subsp. *triviale* (LINK) MÖSCHL Bot. Not. 1948: 375, 1948. — Syn.: *Cerastium triviale* LINK Enum. Hort. Berol. 1: 433, 1821. — *C. caespitosum* ASCHERS. Fl. Brandeb. 1: 102, 1860. — *C. vulgare* subsp. *triviale* (LINK) MURB. Bot. Not. 1898: 252, 1898. — *C. vulgatum* subsp. *caespitosum* (ASCHERS.) DOSTÁL Květ. ČSR 2: 383, 1948. — *C. fontanum* BAUMG. subsp. *vulgare* (HARTM.) GREUTER et BURDET Willdenowia 12: 37, 1982.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 205. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1411. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 247. — Extra fines: Fl. Siles. Exs., no 202.

Dvouleté až vytrvalé, řidce trsnaté byliny, na bázi většinou s krátkými sterilními (zřídka květonosnými) prýty. Květonosné lodyhy z poléhavé nebo vystoupavé báze přímé, řidčeji celé ± poléhavé, 5-40(-50) cm vys., dole řidčeji, nahore - alespoň na 3 nejhořejších člancích - ± hustě, kolem dokola pýřitě chlupaté a velmi zřídka také roztroušeně žláznaté, vzácně celá lodyha ± olysalá. Sterilní listnaté větévky v úžlabí listů buď vyvinuté, většinou krátké, nebo chybějí. Dolní lodyžní listy obkopinaté, v krátký řapík zúžené, ostatní vejčité až podlouhle kopinaté nebo podlouhlé, 10-25(-30) mm dl., 3-10 mm šir., poměrně tlusté, oboustranně přitiskle pýřitě chlupaté, řidčeji (zvl. na plochách) poněkud olysalé, tmavě zelené; listy nekvetoucích úžlabních prýtů menší a užší. Vrcholové buňky všech nežláznatých chlupů na lodyze i listech zašpičatělé. Vidlany zpočátku stažené, později řidké, obvykle mnohokvěté, zřídka chudokvěté; květní stopky pýřitě chlupaté, velmi vzácně též žláznaté; primární listeny celé bylinné, oboustranně chlupaté nebo na lici lysé, horní listeny s bělavým blanitým lemlem. Kališní lístky vejčité kopinaté, (3-)4-6(-7) mm dl., blanitě lemované, vně pýřitě; korunní lístky ± zděli kališních, na bázi s ojedinělými krátkými brvami. Zralé tobolky 8-12 mm dl., ± nicí, zřídka vzpřímené. Největší průměr semen 0,5-0,8 mm, semena hnědá, bradavky na jejich

hranách přibližně stejně široké jako vysoké. IV-VIII(-IX). Chf.

2n = 144 (ČSR: 91. Žďár. vrchy)

Poznámka: Poměrně často zaměňován s některými jednoletými druhy, zejména s *C. glutinosum* FRIES. Na rozdíl od *C. holosteoides*, které je v ČSR jen velmi vzácně a přitom většinou jen řidce žláznaté, jsou naše jednoleté druhy — s výjimkou *C. brachypetalum* DESP. f. *eglandulosum* (FENZL) HEGI a *C. tenoreanum* SER. — alespoň v květenství vždy hustě žláznaté. Oba tyto druhy mají všechny listeny celé bylinné (bez bělavé blanité špičky a lemu), zatímco u *C. holosteoides* jsou alespoň horní listeny zřetelně blanité lemované.

Variabilita: Velmi proměnlivý poddruh především v povaze vzrůstu a v intenzitě a charakteru odění. V ČSR převládá f. *triviale*, vyznačující se úplnou absencí žláznatých chlupů. Rostliny, které mají alespoň květní stopky žláznaté chlupaté a odpovídají f. *glandulosum* (BOENK.) MÖSCHL, jsou u nás velmi vzácné. — V rostlinném materiálu ze Šumavy, od Valče u Hrotovic a z Hrubého Jeseníku byli zjištěni nepříliš hojní jedinci, kteří se charakterem odění listů a nejhořejšího lodyžního článku poněkud blíží subsp. *holosteoides*; není však možné je s tímto poddruhem ztotožňovat. Podobný charakter měly patrně také rostliny z ČSR, které DOMIN (1943) označoval jako *C. caespitosum* GILIB. var. *holosteoides* (FRIES) DOMIN (sensu DOMIN). — Mnozí jedinci a populace z hadců u Křemže, Dolních Kralovic, ze s. části Českomoravské vrchoviny a od Rudy nad Moravou odpovídají var. *serpentinicola* (DOMIN) NOVÁK [syn.: *C. caespitosum* var. *serpentinicola* DOMIN; *C. c. f. serpentinicola* NOVÁK; *C. fontanum* BAUMG. subsp. *triviale* (LINK) JALAS var. *serpentinicola* (DOMIN) JALAS; *C. holosteoides* subsp. *serpentinicola* (DOMIN) DOSTÁL]. Jsou většinou nižšího vzrůstu, někdy hustěji trsnaté a často poléhavé (ale též vysoké, s ± přímou lodyhou), mnohdy hustěji olistěné, řidce chlupaté až ± olysalé a vyznačují se také poněkud menšími květy s kališními lístky 3-5 mm dl. Charakterem odění poněkud připomínají subsp. *holosteoides*. Přes jejich často dosti charakteristický vzhled a vazbu na serpentínový substrát je většina znaků natolik nestálá, že jim nelze přisuzovat příliš vysokou taxonomickou hodnotu.

Ekologie a cenologie: Suché i vlhké louky, pastviny, polní meze, travnaté okraje cest, úhory, příkopy, travnaté úvozy, travnaté lesní okraje a světliny, mýtiny, lesní cesty, řidčeji na zdech a poloruderálních až ruderálních stanovištích. Ekologicky i cenologicky značně plastický; nejčastěji ve společenstvech tříd *Molinio-Arrhenatheretea* (diagnostický druh svazu *Arrhenatherion*), *Nardo-Callunetea*, *Festuco-Brometea*, *Plantaginetea majoris*, řidčeji třídy *Epilobietea angustifolii*.

Rozšíření v ČSR: V celém území od planárního do subalpínského stupně hojně (max.: vrchol Sněžky v Krkonoších, ca 1600 m). — Atapy: SLAVÍK FKS 1986: 127.

Tab. 28: 1 *Cerastium lucorum*, 1a - plod. — 2 *C. glomeratum*. — 3 *C. fontanum*, plod. — 4 *C. holosteoides*, 4a - plod.

Celkové rozšíření: S největší pravděpodobností subkosmopolitní (totožné s areálem druhu nebo s jeho převážnou částí). — Mapy: HULTÉN CP 1971: 233; AFE 1983: 107.

8. *Cerastium fontanum* BAUMG. — rožec prameništní Tab. 28/3

Cerastium fontanum BAUMGARTEN Enum. Stirp. Transsilv. 1: 425, 1816. — Syn.: *Cerastium longirostre* WICHURA Jber. Schles. Ges. Vaterl. Kult. 32 (1854): 75, 1855. — *C. tri-viale* LINK subsp. *alpestre* (LINDB.) ČELAK. Anal. Květ., ed. 2, 324, 1887. — *C. vulgatum* L. subsp. *macrocarpum* SCHUR sensu KOTULA Distr. Pl. Vasc. Mont. Tatr. 268, 1890. — *C. caespitosum* GILIB. subsp. *fontanum* (BAUMG.) SCHINZ et KELLER Fl. Schweiz, ed. 2, 1: 181, 1905. — *C. vulgare* HARTM. subsp. *fontanum* (BAUMG.) DOSTÁL Klíč Květ. ČSR 249, 1954 nom. inval.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1219. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1412. — Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 55.

Vytrvalé, řídce nebo dosti hustě trsnaté byliny, většinou s četnými přízemními sterilními listnatými prýty. Květonosné lodyhy z vystoupavé báze přímé, (15-)20-40 cm vys., poměrně robustní, dlouze a většinou hustě ($\pm$ vlnatě), chlupaté, i v květenství nezláznaté, s krátkými nebo chybějícími úžlabními sterilními listnatými prýty. Lodyžní listy vejčité, vejčité až podlouhle kopinaté nebo podlouhlé, 10-25 mm dl., 5-15 mm šir., poměrně tlusté a tuhé, za sucha $\pm$ neprůsvitné, šedavě až žlutavě zelené, hustě a dlouze chlupaté. Vidlany poměrně řídké, chudokvěté, listeny blanité lemované (primární žíldka bylinné), na lici lysé. Kališní listy vejčité kopinaté, 6-9 mm dl., blanité lemované, vně chlupaté, nezláznaté; korunní listy $\pm$ zdéli nebo častěji až o 1 mm delší než kališní, na bázi někdy s ojedinělými, velmi krátkými brvami. Zralé tobolek (11-)12-17(-18) mm dl., plodní stopky přímé nebo $\pm$ nachýlené. Největší průměr semen (0,8-)0,9-1,2 mm; semena hnědá, bradavky na jejich hranách vyšší než široké. VI-VIII(-IX). Chf.

$2n = 144$ (extra fines)

Variabilita: Druh je některými autory podle různých pohoří členěn v několik poddruhů; GARTNER (1939) jich v areálu vylišuje celkem osm. V tomto pojetí—s největší pravděpodobností jen zčásti oprávněném—patří rostliny z ČSR k nominální subsp. *fontanum* a jsou v květenství i na jiných částech vždy nezláznaté.

Ekologie a cenologie: Horské hole, krátkostébelné louky, smilkové porosty, květnaté vysokobylinné nivy, zarostlé travnaté sutě; na svěžích a většinou víceméně živných půdách. Především ve společenstvech svazů *Nardion*, *Adenostylion* a *Calamagrostion villosae*.

Rozšíření v ČSR: Jen v subalpínském stupni Východních Sudet; ojediněle sestupuje do nižších poloh (min.: Karlova Studánka, ca 770 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 127.

O: 96. Král. Sněž. (jen Králický Sněžník), 97. Hr. Jes. (Praděd; Ovčárna; Petrovy kameny; Vysoká Hole; Velká a Malá kotlina; Jelení studánka; Karlova Studánka).

Druh je dokladován (DOMIN 1901, PRC) také z vrcholové části Rýchor (fyt. o. 93c.). Jeho tamní výskyt je však pochybný; rostliny sotva pocházejí z tohoto území a byly patrně sběratelem pomíchány s herbářovým materiálem jiného—pravděpodobně alpského—původu.

Celkové rozšíření: Severní Evropa, vyšší pohoří stř. Evropy, Balkánského poloostrova a j. Evropy; Malá Asie, Kavkaz. — Mapy: GARTNER 1939: 7; HULTÉN AA 1958: 89; MEUSEL et al. 1965: 144.

9. *Cerastium tenoreanum* SER. — rožec Tenořeův Tab. 27/2

Cerastium tenoreanum SERINGE in DE CANDOLLE Prodr. Syst. Natur. 1: 421, 1824. — Syn.: *Cerastium pilosum* TEN. Cat. Pl. Horti Neap., ed. 2, 44, 1819 non SIBTH. et SM. nec HORNEM. — *C. brachypetalum* DESP. ex PERS. subsp. *tenoreanum* (SER.) SOÓ in SOÓ et JÁVORKA Magy. Növ. Kéz. 1: 761, 1951. — *C. brachypetalum* DESP. sensu auct. čechosl. p.p. min.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1614. — Extra fines: DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 42 [ut *C. brachypetalum* DESP. in PERS. var. *strigosum* (FRIES) A. et GR.]. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 554 (ut *C. brachypetalum* DESP. in PERS.; *C. brachypetalum* admixt.) — Fl. Hung. Exs., no 148/1, II (ut *C. brachypetalum* DESP.).

Jednoleté, štíhlé, šedavě zelené, hustě a měkce chlupaté, nezláznaté byliny. Lodyha (10-)15-40(-45) cm vys., přímá nebo na bázi vystoupavá, jednoduchá nebo od báze větvená, nahoře přitiskle šedavě chlupatá. Dolní listy kopisťovitě obvejčité, ostatní podlouhle vejčité až eliptické, všechny hustě přitiskle šedavě chlupaté. Vidlany řídké, jejich větve dlouhé, podobně jako květní stopky s hustými, přitisklými nebo jen velmi málo poodstálými, strmě vzhůru směřujícími chlupy, nezláznaté. Květní a plodní stopky (s výjimkou velmi mladých rostlin) 2-3 $\times$, u primárních květů až 5 $\times$ delší než kalich. Všechny listeny bylinné, bez blanitého lemu, hustě chlupaté. Kališní listy kopinaté, 3-6 mm dl., blanité lemované, s chlupy daleko přečnávajícími jejich špičku; korunní listy většinou o něco kratší kališních, dvouklanné, na bázi brvitě, prašníky 0,2-0,5 mm dl. Tobolek 6-8 mm dl. Semena 0,6-0,7(-0,8) mm v průměru, jemně bradavčitá, hnědá. IV-V. Tf.

$2n = 52$ (ČSR: 18a. Dyj.-svr. úv.)

Ekologie a cenologie: Suchá, výslunná a travnatá místa, víceméně neuzavřená suché

travné porosty, travnaté okraje a světliny teplomilných doubrav; zejména na sprašových a písčitých půdách. Provází některá společenstva svazů *Alyso alyssoidis-Sedion albi*, popř. i *Festucion valesiacae*.

Rozšíření v ČR: Jen j. Morava; známý pouze z okolí Břeclavi, Poštorné, Valtic a Velkých Bílovic (18a. Dyj.-svr. úv.), kam druh přesahuje z Dolních Rakous a jz. Slovenska. Územím ČR probíhá část jeho severní areálové hranice. Δ — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 128.

Tři doklady tohoto druhu pocházející z Prahy z 1. poloviny minulého století (určené jako *C. brachypetalum* PERS.) jsou z hlediska své lokalizace sporné a sotva věrohodné, mimo jiné i proto, že v novější době nebylo *C. tenoreanum* sbíráno ani v tomto území, ani nikde jinde v českém termofytiku. Vznikly s největší pravděpodobností záměnou herbářových sched.

Celkové rozšíření: Zatím málo známé: j. Evropa od Pyrenejského po Balkánský poloostrov, horní Porýní, j. a jv. část stř. Evropy; s. Afrika (Alžír, adventivně?). — Mapy: AFE 1983: 112.

10. *Cerastium brachypetalum* PERS. — rožec krátkoplatečný Tab. 27/1

Cerastium brachypetalum DESPORTES ex PERSOON Syn. Pl. 1: 520, 1805. — Syn.: *Cerastium viscosum* POLLICH Hist. Pl. Palat. 1: 448, 1776 et auct. non L. — *C. strigosum* FRIES Fl. Halland. 1: 78, 1817. — *C. tauricum* SPRENG. Nov. Provent. Hort. 10, 1819.

Exsikáty: Fl. Exs. Austro-Hung., no 555. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1413. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 251. — Extra fines: DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 43. — DÖRFLER Herb. Norm., no 4715 et 4715a. — Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1217. — Pl. Polon. Exs., no 21. — SCHULTZ Herb. Norm., ser. nov., no 2140.

Jednoleté, štíhlé, šedavě zelené, hustě a měkce chlupaté a často též žláznaté byliny. Lodyha (8-)15-40(-45) cm vys., přímá nebo na bázi vystoupavá, jednoduchá nebo od báze větvená, odstále šedavě chlupatá a většinou také žláznatá. Dolní listy kopisťovitě obvejčité, ostatní podlouhle vejčité až eliptické, všechny hustě přitiskle chlupaté. Vidlany řídké, jejich větve dlouhé, podobné jako květní stopky s hustými odstálými nežláznatými a většinou také se žláznatými chlupy. Květní a plodní stopky (s výjimkou velmi mladých rostlin) 2-3 ×, u primárních květů až 5 × delší než kalich. Všechny listy bylinné, bez blanitého lemu, celé hustě chlupaté. Kališní lístky kopinaté, 3-6 mm dl., blanitě lemované, často žláznaté, nežláznaté chlupy daleko přecházejí jejich špičku; korunní lístky většinou o něco kratší než kališní, dvoulaločné, na bázi brvitě; tyčinek 10, nitky brvitě, prašníky 0,2-0,5 mm dl.; čnělka

0,5-1,5 mm dl. Tobolky 6-8 mm dl. Semena 0,6-0,7(-0,8) mm v průměru, jemně bradavčitá, hnědá. IV-V(-VI). Tf.

$2n = \text{ca } 90$ (extra fines)

Variabilita: V ČR převládá f. *brachypetalum* [syn.: *C. tauricum* SPRENG.; *C. brachypetalum* subsp. *tauricum* (SPRENG.) MURB.; *C. brachypetalum* var. *tauricum* (SPRENG.) SIMK.; *C. brachypetalum* var. *glandulosum* KOCH; *C. brachypetalum* var. *glanduloso-pilosum* SCHUR], která odpovídá Desportesově typu (viz MÖSCHL 1973) a má v květenství kromě nežláznatých chlupů také různé četné žláznaté chlupy. U nás vzácnější f. *eglandulosum* (FENZL) HEGI [syn.: *C. brachypetalum* var. *eglandulosum* FENZL; *C. brachypetalum* subsp. *brachypetalum* PERS. vel DESP. sensu auct., e.g. P.D. SELL et WHITEHEAD; *C. strigosum* FRIES; *C. brachypetalum* subsp. *strigosum* (FRIES) LONING] je ve všech částech nežláznatá. Obě tyto formy se v ČR nezdá vyskytovat společně a rovněž v celém areálu druhu nevykazují výraznější morfológickou a ekogeografickou vyhraněnost.

Ekologie a cenologie: Výslunné travnaté, popř. keřnaté a často skalnaté stráně (zvláště v říčních údolích), travnaté okraje a světliny teplomilných doubrav a jiných suchých listnatých lesů, řídkěji polní meze a železniční násypy. Na mělkých i hlubších, živinami středně bohatých až bohatých půdách, nezdá na vápencových substrátech. Především v různých společenstvech třídy *Festuco-Brometea* (zejména svazů *Festucion valesiacae*, *Alyso-Festucion pallentis*, *Koelerio-Phleion phleoidis* a *Bromion erecti*), řídkěji ve fytocenózách svazu *Alyso alyssoidis-Sedion albi* a v silně rozvolněných společenstvech svazů *Quercion pubescenti-petraeae* a *Prunion spinosae*.

Rozšíření v ČR: Roztroušeně v teplejších územích; těžiště výskytu v termofytiku a v teplejších oblastech mezofytika. V planárním stupni poměrně vzácně; hojněji v kolinním a místy ještě v suprakolinním stupni, ve vyšších polohách neroste (max.: Nová Hospoda u Příbrami, ca 530 m). Rozšíření v ČR zatím poměrně málo známé. — Mapy: ŠMARD A XM 1963: map. 60; SLAVÍK FKS 1986: 128.

T: téměř v celé oblasti, ale s lokálně silně kolísající četností výskytu. [Chybí pravděpodobně ve fyt. o. 1. Doup. pah., 2. Stř. Poohří, 5. Terež. kotl., 11. Stř. Pol., 13. Rožď. pah.]. — **M:** velmi roztr. až vz., častější jen ve fyt. o., do nichž přesahuje z termofytika: 28. Tep. vrchy (Střibor), 29. Doup. vrchy (Kyselka), 32. Krivokl., 35c. Příbr. Podbrd. (Nová Hospoda v. od Příbrami), 39. Třeboň. pán. (Myslkovice u Soběslavi), 41. Stř. Povlt., 45. Verneř. střed., 68. Mor. podh. Vysoč., 70. Mor. kras, 71. Drah. vrch. (jen v j. a jv. části), 72. Zábř.-unič. úv. (Vitošov jv. od Zábřeha), 76. Mor. brána, 79. Gottw. vrchy (Napajedla).

Celkové rozšíření: Západní, j. a stř. Evropa, na severu do j. Švédska, na východě po Krym; s. Afrika. Adventivně v Severní Americe. — Mapy: AFE 1983: 111.

11. *Cerastium glomeratum* THUILL. — rožec klubkatý Tab. 28/2

Cerastium glomeratum THUILLIER Fl. Envir. Paris, ed. 2, 226, 1799. — Syn.: *Cerastium viscosum* auct. vix L. Sp. Pl. 437, 1753. — *C. ovale* PERS. Syn. Pl. 1: 521, 1805.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 524. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 248. — Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 3248. — HAYEK Fl. Stir. Exs., no 1114. — TODARO Fl. Sicul. Exs., no 1021 et 1022.

Jednoleté, žlutavě nebo bledosivě zelené, odstále chlupaté a $\pm$ žláznaté byliny. Lodyha (3-)8-25(-45) cm vys., přímá nebo vystoupavá, jednoduchá nebo častěji $\pm$ větvená. Dolní listy obkopynaté nebo obvejčité, krátce řapíkaté, ostatní vejčité až okrouhle vejčité, přisedlé, všechny přitiskle chlupaté a na okraji dl. brvitě. Vidlany zpočátku klubkovitě stažené, později (po odkvětu) volnější, ale i tehdy květy na koncích větví klubkovitě shloučené; květní i plodní stopky vesměs kratší nebo sotva zděli kalicha, pýřité a žláznaté. Všechny listy celé bylinné (bez blanitého lemu) a chlupaté. Kališní listy kopinaté, 4,0-5,5 mm dl., úzce blanité lemované, se žláznatými i krycími chlupy, které přecházejí jejich vrcholy; korunní listy $\pm$ zděli kališních, na bázi brvitě, někdy chybějí; tyčinek 10 (řidčeji méně), nitky lysé, prašníky 0,2-0,4(-0,5) mm dl.; čnělka 0,5-1,0 mm dl. Tobolky 6,0-8,5(-9,5) mm dl. Semena 0,3-0,5(-0,6) mm v průměru, jemně bradavčitá, světle hnědá. IV-IX. Tf.

$2n = 72$ (extra fines)

Variabilita: Podle podmínek stanoviště dosti proměnlivý. V literatuře popsány taxony však vesměs postrádají význam podobně jako var. *spurium* (POSP.) A. et GR., var. *corollinum* (FENZL) ROUY et FOUC. a var. *apetalum* (DUMORT.) MERT. et KOCH, založené na poněkud kolísající délce korunních lístků (vůči kališním), popř. na jejich absenci.

Ekologie a cenologie: Polní a lesní cesty, příkopy a okraje komunikací, pole, rozvolněné ruderalizované trávníky, rumiště, jako plevel v zahradách, parcích a na hřbitovech (zejména v záhonech okrasných letniček), v lesních školkách, řidčeji ruderalizovaná pobřeží vodních nádrží a obnažená rybníční dna. Na suchých až vlhkých, živinami bohatých i chudých půdách různého zrnitostního složení. Ve společenstvech svazu *Polygonion avicularis* a v některých fytoocenózách tříd *Chenopodietea* a *Secalietea*, popř. řádu *Cyperetalia fuscii*.

Rozšíření v ČR: V celém území od planárního do suprakolinního stupně roztroušené až dosti hojně; zavlékán do submontánního, vzácněji i do montánního stupně, kde se pře-

chodně vyskytuje v blízkosti lidských sídel (např. horských chat), popř. víceméně krátkodobě šíří podél frekventovanějších lesních cest (max.: Praděd v Hrubém Jeseníku, 1490 m). Těžiště rozšíření v termofytiku a zejména v teplejších polohách mezofytika; v oreofytiku vzácně a vlivem charakteru osídlovaných stanovišť nestále a často jen přechodně. — Mapy: SLÁVÍK FKS 1986: 129.

Celkové rozšíření: Původní v teplejších oblastech celé Eurasie; v novější době v důsledku zavlékání rozšířen téměř po celém světě. — Mapy: HULTÉN CP 1971: 197; AFE 1983: 113.

12. *Cerastium semidecandrum* L. — rožec pěti-mužný Tab. 27/5

Cerastium semidecandrum LINNAEUS Sp. Pl. 438, 1753. — Syn.: *Cerastium pentandrum* L. sensu KROCK. Fl. Siles. 2/1: 81, 1790. — *C. viscidum* LINK Enum. Horti Berol. 1: 133, 1821. — *C. pellucidum* CHAUB. in ST.-AMANS Fl. Agen. 181, 1821. — *C. semidecandrum* subsp. *scariosum* ČELAK. Prodr. Fl. Böhm. 3: 497, 1875. — *C. semidecandrum* subsp. *pellucidum* (CHAUB.) ČELAK. l. c. 4: 869, 1881.

Exsikáty: DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 262. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 250 (ut *C. viscosum* L.) et 249. — Extra fines: CAILLIER Fl. Siles. Exs., ser. n., no 33 (ut *C. pumilum* CLRT. var. *obscurum* CHAUB.). — DÖRFLER Herb. Norm., no 4709. — Fl. Exs. Bavar., no 414. — Pl. Polon. Exs., no 20.

Jednoleté, většinou žlutavě, řidčeji špinavě zelené, krátce pýřité chlupaté a $\pm$ bohatě žláznaté byliny. Lodyha (3-)5-15 (-25) cm vys., přímá nebo vystoupavá, jednoduchá nebo častěji od báze větvená. Dolní listy obkopynaté, ostatní podlouhle vejčité, vejčité až eliptické, pýřité chlupaté. Vidlany většinou řidké, jejich větve krátce pýřité a žláznaté, květní stopky zděli nebo poněkud delší kalicha, krátce pýřité a žláznaté, po odkvětu většinou dolů sehnuté. Dolní listy s blanitou špičkou zabírající $1/3-1/2(-2/3)$ jejich délky, horní téměř celé blanité, blanitá část nepravidelně zubatá a často $\pm$ dřípená. Kališní listy kopinaté, 3-5(-7) mm dl., pýřité a žláznaté, s širokým, na okraji většinou $\pm$ zubatým blanitým lemlem; korunní listy zděli kališních nebo kratší, lysé, do $1/8-1/5$ vykrojené; tyčinek 5, někdy některé sterilní, nitky lysé, prašníky 0,3-0,5 mm dl.; čnělka 0,8-1,0 mm dl. Tobolky 4,5-6,5 mm dl. Semena (0,3-)0,4-0,6(-0,7) mm v průměru, jemně bradavčitá, světle (žlutavě) hnědá (III-)IV-VI. Tf.

$2n = 36$ (extra fines)

Variabilita: V ČR pouze v nominálním poddruhu subsp. *semidecandrum*, který je charakterizován žláznatým i nežláznatým oděním všech částí rostlin. Úplně lysé rostliny jsou význačné pro subsp. *mazcilentum* (ASPEGREN) MÖSCHL, která je endemická v j. Švédsku. Rostliny typové-

ho poddruhu jsou u nás poměrně málo variabilní. Zřídka se vyskytující odchylka s nepravidelně laločnatě zubatými a většinou užšími korunními lístky je označována jako *f. stenopetalum* (BECK) HEGI. Poměrně nápadné jsou rostliny s menšími květy a menšími tobočkami. Obvykle se také vyznačují štihlejším vzrůstem a bývaly hodnoceny jako *f. parviflorum* ČELAK. nebo *f. abortivum* (COSS. et GERM.) ČELAK.

Ekologie a cenologie: Suché písčiny, písčité pole, okraje cest, suchá písčité pobřeží vod, travnaté a skalnaté stráně, řídké borové lesy na písčích. Většinou v rozvolněné neuzavřené vegetaci, často jako pionýrská rostlina; téměř výhradně na propustných suchých písčitých půdách. Především ve společenstvech třídy *Sedo-Scleranthetea* a řádů *Corynephoretalia canescentis*, *Aperetalia*, popř. i *Festucetalia valesiacae*.

Rozšíření v ČR: V nížinách a v teplejších pahorkatinách celého území roztroušeně a místy dosti hojně, výše vzácně až ojediněle (max.: Sudslavice s. od Vimperka, 620 m). Těžiště v termofytiku a v teplejších polohách mezofytika; pro výskyt je často rozhodující existence písčitých biotopů. — Mapy: ŠMARD A XM 1963: map. 61; SLÁVÍK FKS 1986: 129.

T: téměř v celé oblasti, nejčastěji v dol. Povltaví, Polabí a v jihomoravských úvalech. [Chybí pravděpodobně jen ve fyt. o. I. Doup. pah., 2. Stř. Poohří, 6. Džbán, 13. Rožď. pah.]. — **M:** zejména ve fyt. o. navazujících na termofytikum a v územích s písčitými biotopy: 32. Křivokl., 36. Horaž. pah., 37d. Čkyň. váp. (Sudslavice), 39. Třeboň. pán., 41. Stř. Povlt., 46. Lab. písk., 51. Polom. hory (Tupadly sv. od Liběchova), 52. Ral.-bez. tab., 55. Čes. ráj (Ohrázenice u Turnova), 60. Orl. opuky (Častolovice), 61. Dol. Poorl., 64. Říčan. ploš. (Úvaly), 67. Českomor. vrch. (Malý Budišov u Humpolce), 68. Mor. podh. Vysoč., 70. Mor. kras (Olomučany), 74. Slez. pah. (Vidnava), 84. Podbesk. pah. (Frydek-Místek; Skalice).

Celkové rozšíření: Evropa (kromě nejsevernější části), z. Asie, dále na východ (až do Japonska) pravděpodobně zavlečen podobně jako do s. Afriky. Adventivně také v Severní Americe a v j. Austrálii. — Mapy AFE 1983: 116.

13. *Cerastium litigiosum* De LENS — rožec sporný

Cerastium litigiosum De LENS in LOISELEUR-DESLONGCHAMPS Fl. Gall., ed. 2, 1: 323, 1828. — Syn.: *Cerastium pumilum* CURT. subsp. *litigiosum* (De LENS) P. D. SELL et WHITEHEAD Feddes Repert. 69: 22, 1964. — *C. glutinosum* FRIES sensu auct. p. p. — *C. pumilum* CURT. sensu auct. p. p. — ? *C. ligusticum* Viv. sensu auct. p. p. — ? *C. campanulatum* Viv. sensu auct. p. p.

Jednoleté, většinou světle, řidčeji tmavě zelené, bohatě žláznaté a řídce a krátce pýřité byliny. Lodyha 5-15 cm vys., přímá nebo vystoupavá, jednoduchá nebo od báze větvená. Dolní listy obkopinaté, ostatní vejčité kopinaté, vejči-

té nebo eliptické, přitiskle chlupaté, na okraji brvitě. Vidlany řídké, většinou mnohokvěté, jejich větve a květní stopky (delší kalicha) hustě odstále žláznaté a řídce pýřité chlupaté. Primární listeny přitisklé k větvím vidlanu, na líci lysé, s krátkou bělavou blanitou špičkou zabírající nanejvýš $\frac{1}{5}$ jejich délky, horní úzce blanitě lemované, všechny na rubu hustě žláznaté a řídce pýřité chlupaté. Kališní listy kopinaté až vejčité kopinaté, 4-6 mm dl., blanitě lemované, žláznaté a roztroušeně pýřité, nežláznaté chlupy nepřecházejí špičku kališních lístků; korunní listy až 2 × delší než kališní, dvoulaločné, lysé; tyčinek vždy 10, nitky lysé, prašníky 0,4-1,0 mm dl.; čnělka 1,0-1,8 mm dl. Tobolky 6-8 mm dl. Semena 0,5-0,6(-0,7) mm v průměru, jemně bradavčitá, hnědá. IV-V. Tf.

Poznámka: *Cerastium litigiosum* De LENS je po taxonomické i chorologické stránce zatím velmi málo známé. Někteří autoři jej považují za samostatný druh, jiní jej spojují s *C. ligusticum* Viv. (incl. *C. campanulatum* Viv.). opět jiní jej v hodnotě poddruhu řadí k *C. pumilum* CURT. Habitualmente a většinou znaků se nejvíce podobá druhu *C. glutinosum* FRIES (diferenční znaky viz v určovacím klíči).

Ekologie a cenologie: Suché výslunné travnaté a skalnaté, popř. keřnaté stráně. Po fytoecologické stránce nebyl druh zatím studován; na základě dosud známých nalezišť lze soudit, že provází xerothermní travinná a bylinná společenstva třídy *Festuco-Brometea*.

Rozšíření v ČR: Zjištěn jen ze dvou lokalit v okolí Znojma (16. Znoj.-brn. pah.) u obcí Popice a Dyje. — Mapy: SLÁVÍK FKS 1986: 130.

Celkové rozšíření: Zatím známý z ČR, horního Porýní, Švýcarska, severofrancouzské nížiny, s. Itálie a Kréty.

14. *Cerastium glutinosum* FRIES — rožec lepkavý Tab. 27/3

Cerastium glutinosum FRIES Novit. Fl. Suec. 4: 51, 104, 1817. — Syn.: *Cerastium pallens* F. W. SCHULTZ Fl. Gall. Germ. Exs. Cent. 1, 6, 1836. — *C. opizii* SEIDL in OPIZ Nomencl. Bot. 1: 96, 1839 p. p. (teste specim. authent.). — *C. semidecandrum* L. subsp. *subherbaceum* ČELAK. Prodr. Fl. Böhm. 3: 497, 1875 p. p. max. — *C. semidecandrum* subsp. *glutinosum* (FRIES) ČELAK. sensu ČELAK. 1. c. 4: 869, 1881 p. p. max. — *C. pumilum* CURT. subsp. *pallens* (F. W. SCHULTZ) SCHINZ et THELL. Bull. Herb. Boiss., ser. 2, 7: 402, 1907. — *C. pumilum* CURT. sensu auct. bohém. et morav. p. p.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1218 (ut *C. semidecandrum* L. γ *pygmaeum* GAUD.). — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1212 (ut *C. pumilum* CURT.). — Pl. Cechoslov. Exs., no 119. — TALSCH Herb. Fl. Bohem., no 249 (ut *C. semidecandrum* L.) et no 250 (ut *C. viscosum* L.; *C. semidecandrum* L. admixt.). — Extra fines: Fl. Exs. Au-

stro-Hung., no 3249 (ut *C. obscurum* CHAUB.). — Fl. Roman. Exs., no 1475 (ut *C. pumilum* CURT.).

Jednoleté, většinou žlutavě zelené, hustě odstále žláznaté a řídce krátce pýřité byliny. Lodyha (3-)5-20(-30) cm vys., přímá nebo vystoupavá, jednoduchá nebo $\pm$ větvená. Dolní listy obkopynaté, ostatní vejčité kopinaté, vejčité nebo eliptické, přitiskle chlupaté, na okraji brvitě. Vidlaný řídce, chudé nebo mnohokvěté, jejich větve a květní stopky (delší než kalich) hustě odstále žláznaté a řídce pýřité. Primární listy kopinaté, přitiskle k větvím vidlanu, blanité špička zabírá nanejvýš $1/3$ jejich délky, někdy je téměř nezřetelná, horní listy úzce blanité lemované, všechny na líci lysé, hladké a lesklé, na rubu žláznaté a řídce pýřité. Kališní lístky kopinaté až vejčité kopinaté, 4-6 mm dl., blanité lemované, žláznaté a roztroušeně pýřité, nežláznaté chlupy nepřecházejí špičku kališních lístků; korunní lístky zdělí kališních nebo poněkud kratší, asi $2,5 \times$ delší než široké, dvoulaločné, lysé; tyčinek (5-)6-10, nitky lysé, prašníky 0,2-0,5 mm dl.; čnělka 0,8-1,0 mm dl. Tobolky 6-8 mm dl. Semena 0,4-0,6(-0,7) mm v průměru, jemně bradavčitá, hnědá. IV-V(-VI). Tf.

$2n = 70, 70-72$ (extra fines)

Poznámka: Taxonomické a chorologické vztahy vůči *C. pumilum* CURT. jsou zmíněny u následujícího druhu.

Ekologie a cenologie: Suché výslunné travnaté a často kamenité nebo skalnaté stráně, polní meze, okraje suchých světlých lesů a suchých travnatých křovin, řidčeji na suchých březích vod, téměř vždy ve společnosti jiných teplomilných terofytů. Na různých substrátech, velmi často na písčích a na vápencích, lokálně (vzácně) také na $\pm$ zasolených půdách. Ve společenstvech tříd *Sedo-Scleranthetea* a *Festuco-Brometea* a svazů *Corynephorion canescentis* a *Koelerion glaucae*.

Rozšíření v ČR: V celém území v planárním, kolinním a v teplejších polohách suprakolinního stupně roztroušeně až hojně, v chladnějších územích suprakolinního stupně vzácně, v submontánním stupni ojediněle (max.: Bohdašice u Kašperských Hor, ca 620 m). Rozšíření je zatím neuspokojivě známé, protože druh byl zaměňován s *C. pumilum* CURT. a s *C. semidecandrum* L. a pro obtížnou determinaci mnohými floristy opomíjen podobně jako ostatní jednoleté druhy. — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 130 (*C. glutinosum* et *C. pumilum*).

T: v celé oblasti, místy roztroušeně, většinou však dosti hojně až hojně. — M: známý z fyt. o. 24. Hor. Poohří (Ko-

morní Hůrka a Soos u Františkových Lázní), 25. Krušnoh. podh. (Hrádečná sz. od Chomutova), 26. Čes. les (Salajna sz. od Dolního Žandova), 31. Plz. pah., 32. Křivokl., 33. Branz. hv. (Chudenice), 34. Plán. hřeb. (Kotouň j. od Životic), 35. Podbrd., 36. Horaž. pah. (Blatná; Láz jz. od Sedlce; Horažďovice), 37. Šum.-novohr. podh. (Bohdašice u Kašperských Hor; Strunkovice nad Blanicí; Divčí Kámen jv. od Křemže), 38. Bud. pán. (Radomilice jv. od Vodňan), 39. Třeboň. pán., 41. Stř. Povlt., 44. Mileš. střed., 45. Verneř. střed., 52. Ral.-bez. tab., 60. Orl. opuky (Kostelec nad Orlicí; Val sv. od Dobrušky), 61. Dol. Poorl. (Týniště nad Orlicí; Choceň), 63. Českomor. mezih. (Hnátnice jz. od Letohradu), 64. Řičan. ploš., 65. Kutnoh. pah., 67. Českomor. vrch. (Helenin u Jihlavy; Bobrová a Radešín j. od Nového Města na Moravě; Drahonín sz. od Dolních Louček), 68. Mor. podh. Vysoč., 69. Želez. hory (Bernardov; Rabštejská Lhota), 70. Mor. kras, 71. Drah. vrch. (v nižších polohách), 72. Zábř.-unič. úv., 76. Mor. brána (Bílavsko jz. od Bystřice pod Hostýnem; Podhoří u Lipníka nad Bečvou; Týn nad Bečvou), 77c. Chříby (Buně), 78. B. Karp. les. (Krhov u Bojkovic), 79. Gottw. vrchy (Napajedla), 80. Stř. Pobeč. (Bystřička; Vsetín; Hovězí).

Celkové rozšíření: Evropa (na severu po j. Švédsko). Malá Asie (po Kavkaz); s. Afrika.

15. *Cerastium pumilum* CURT. — rožec nízký

Tab. 27/4

Cerastium pumilum CURTIS Fl. Lond. 2/6: tab. 30, 1777. — Syn.: *Cerastium obscurum* CHAUB. in St.-AMANS Fl. Agen. 180, 1821. — *C. opizii* SEIDL in OPIZ Nomencl. Bot. 1: 96, 1839 p.p. (teste specim. authent.). — *C. semidecandrum* L. subsp. *subherbaceum* ČELAK. Prodr. Fl. Böhm. 3: 497, 1875 p. p. min. — *C. semidecandrum* subsp. *glutinosum* ČELAK. l. c. 4: 869, 1881 p. p. min. — *C. pumilum* CURT. subsp. *obscurum* (CHAUB.) SCHINZ et THELL. Bull. Herb. Boiss., ser. 2, 7: 402, 1907. — *C. glutinosum* FRIES sensu auct. bohém. et morav. p. p. min.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 709. — Extra fines: DÖRFLER Herb. Norm., no 4710 et 4711. — Herb. Fontanes. Norm., no 8.

Jednoleté, tmavě (kalně) zelené, dole často červenavě naběhlé, hustě odstále žláznaté a krátce pýřité byliny. Lodyha (3-)5-20(-30) cm vys., přímá nebo vystoupavá, řidčeji $\pm$ poléhavá, jednoduchá nebo $\pm$ větvená. Dolní listy obkopynaté, ostatní vejčité kopinaté, vejčité až šir. eliptické, přitiskle chlupaté, na okraji brvitě. Vidlaný řídce, chudokvětý nebo bohatý, jejich větve a květní stopky (delší než kalich) hustě odstále žláznaté a řídce pýřité. Primární listy šir. vejčité až vejčité kopinaté, často $\pm$ odstále od větví vidlanu, celé bylinné, alespoň na hlavní lodyze po obou stranách chlupaté a nelesklé, horní úzce blanité lemované, na líci lysé, hladké a lesklé, na rubu hustě žláznaté a řídce pýřité chlupaté. Kališní lístky kopinaté až vejčité kopinaté, 4-6 mm dl., blanité lemované, hustě žláznaté a roztroušeně chlupaté, nežláznaté chlupy nepřecházejí špičky kališních lístků; korunní lístky $\pm$ zdělí kališních nebo

poněkud kratší, přibližně 3 × delší než široké, dvoulaločné, lysé; tyčinek 5, nitky lysé, prašníky 0,3-0,7 mm dl.; čnělka 0,6-1,0 mm dl. Tobolky 6-8 mm dl. Semena 0,4-0,7 mm v průměru, jemně bradavčitá, hnědá. IV-V(-VI). Tf.

2n = 70 (ČSR: 41. Stř. Povlt.), 72, 90-100 (extra fines)

Poznámka: Typické rostliny druhu *C. pumilum* CURT. (primární listeny vejčité až šir. vejčité, od větví vidlanu ± odstálé a po obou stranách chlupaté, tvarem a velikostí podobné spíše horním lodyžním listům, byť poněkud menší) jsou od blízce příbuzného *C. glutinosum* FRIES poměrně dobře odlišitelné. V ČSR (i v sousedních zemích) se však roztroušeně vyskytují rostliny *C. pumilum*, které mají primární listeny užší (vejčité kopinaté až téměř kopinaté), ± přitisklé k větvím vidlanu, tvarem a velikostí podobné spíše horním listenům a kališním lístkům a u vícelodyžných jedinců většinou jen na hlavní lodyze (u jednolodyžných vždy) oboustranně chlupaté, na ostatních lodyhách téže rostliny na lici lysé a jen na rubu chlupaté. Tyto rostliny (označované jako f. *medium* MÖSCHL), které jsou většinou také světleji zelené, se víceméně blíží příbuznému *C. glutinosum* a zdá se, že na rozdíl od typického *C. pumilum* (rostoucího spíše v z. Evropě) jsou častější především ve stř., j. a jv. Evropě. Existence těchto víceméně tranzitních typů je mnoha autorům důvodem ke slučování *C. pumilum* a *C. glutinosum* v hodnotě subspecií v jediný druh (*C. pumilum*). Jednoznačnější řešení uvedené taxonomické a chorologické problematiky je možné jen na základě detailnějšího studia tohoto druhu v evropském měřítku.

Ekologie a cenologie: Výslunné suché travnaté a často kamenité nebo skalnaté stráně, polní meze, okraje světlých lesů a suchých křovin, ruderalizované trávníky, pole, řídkěji rumišť. Ekologické nároky podobné jako u předcházejícího druhu, ale na rozdíl od něho nezářídka na stanovištích antropicky víceméně ovlivněných, někdy segetálních a ruderalních. Na různých substrátech, často na písčích, ale také na těžších, málo propustných půdách. Diagnostický druh svazu *Alyso alyssoidis-Sedion albi*, též v dalších společenstvech třídy *Sedo-Scleranthetea* a v rozvolněných fytocenózách třídy *Festuco-Brometea*, řídkěji ve společenstvech řádů *Polygono-Chenopodietalia* a *Secalietalia*.

Rozšíření v ČSR: V celém území, především v planárním a kolinním stupni, v suprakolinním poměrně vzácně, ve vyšších polohách ojediněle (max.: Chodov jz. od Domažlic, ca 520 m). Rozšíření je pro obtížnou determinaci jednoletých druhů a jejich časté záměny velmi málo známé. Je zaměňován především s *C. glutinosum* FRIES, které je v ČSR podstatně hojnější. — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 130 (*C. pumilum* et *C. glutinosum*).

T: známý z fyt. o. 3. Podkruš. pán., 4. Loun.-lab. střed., 8. Čes. kras, 9. Dol. Povlt., 10. Praž. ploš., 11. Stř. Pol., 13. Rožď. pah., 16. Znoj.-brn. pah., 17. Mikul. pah., 18. Jihomor. úv., 20. Jihomor. pah. — M: výskyt značně mezerovitý; až dosud prokázán z fyt. o. 27. Tachov. bráz. (Chodov u Domažlic), 31. Plz. pah. (Plzeň-Hradiště), 36. Horaž. pah. (Sedlice jv. od Blatné), 41. Stř. Povlt. (více lokalit), 65. Kutnoh. pah. (Borek jv. od Golčova Jeníkova), 67. Českomor. vrch. (Oslavice u Velkého Meziříčí), 68. Mor. podh. Vysoč. (více lokalit), 72. Zábř.-unič. úv. (Zábřeh), 76. Mor. brána (Týn nad Bečvou), 80. Stř. Pobeč. (Vsetín).

Celkové rozšíření: Evropa, Malá Asie (po Írán), Japonsko (s největší pravděpodobností jen adventivně), s. Afrika. Zavlečen také do Severní Ameriky.

Kříženci

V literatuře bylo ze stř. a s. Evropy popsáno okolo 20 kříženců tohoto rodu, ale jejich existence je nepochybně zčásti sporná (zejména u jednoletých druhů). U nás jim zatím nebyla věnována náležitá pozornost. Příčinou je především jejich nesnadná identifikace, která je mnohdy problematická i u živých rostlin.

DOSTÁL (Seznam cévnatých rostlin květeny československé, 1982) uvádí z ČSSR několik kříženců, z nichž by pro české země mohli přicházet v úvahu *Cerastium glomeratum* × *holosteoides* (= *C. × sterile* HAUSK.), *C. glutinosum* × *semidecandrum* a *C. fontanum* × *holosteoides* (= *C. × pseudoalpinum* MURRAY). V literatuře však neexistují žádné konkrétní údaje o jejich výskytu v ČSR a neprokázala jej ani revize dokladového materiálu.

Na našem území by mohli být nalezeni především kříženci některých velkokvětých druhů, zejména zatím nepopsaný *C. arvense* (subsp. *arvense*) × *biebersteinii*, a *C. arvense* (subsp. *arvense*) × *tomentosum* (= *C. × maureri* M. SCHULZE), který je v literatuře udáván ze Švýcarska, Německa, Dánska, Anglie, Švédska a Finska.

Na serpentinitech ve Slavkovském lese se velmi pravděpodobně vyskytuje kříženec *C. alsinifolium* × *arvense* (subsp. *arvense*). Oprávněnost tohoto předpokladu podporuje skutečnost, že jde o blízce příbuzné a velkokvěté druhy velmi podobných ekologických nároků.

V tomtéž území by mohl být zjištěn také kříženec *C. alsinifolium* × *holosteoides* subsp. *triviale*. Pro tuto domněnku hovoří i charakter některých tamních rostlin. Protože herbářový materiál ke spolehlivé identifikaci obou těchto dosud nepopsaných hybridů nepostačuje, je nezbytná analýza živých rostlin, zejména na místech, kde se rodičovské druhy předpokládáných kříženců vyskytují pohromadě.